

УДК: 378.147.091.33–027.561:811.111

DOI: 10.36550/2415-7988.2019.182.16

КАПІТАН Тетяна Анатоліївна –
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри лінгводидактики та іноземних мов
Центральноукраїнського державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9999-9293>
e-mail: Kapitan_18@mail.ua

РОЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. На сьогодні в Україні актуальною є потреба у висококваліфікованих спеціалістах, здатних до встановлення ділових контактів та продуктивної праці з іноземними партнерами, спеціалістах з високим фаховим рівнем володіння іноземною мовою.

У закладах освіти потрібно так організувати навчальний процес, щоб він уможливував підготовку учнів і студентів до життя в змінних умовах, формував потребу в постійному оновленні знань, професійному розвитку, спілкуванні й обміні інформацією, а також бажання зрозуміти важливість співпраці в спільних проектах з представниками інших країн. З огляду на це досконале володіння іноземною мовою є важливим компонентом підготовки фахівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема вивчення компетентнісного підходу в підготовці висококваліфікованих фахівців є предметом дослідження зарубіжних і вітчизняних науковців, з-поміж яких І. Зимня, П. Бех, А. Богуш, Є. Жучков, Е. Солвейова та ін. Учені розглядають компетентність як таку, що передбачає ефективну взаємодію з іншими людьми в соціальному контексті. Вона розвивається від ставлень до цінностей, від знань до вмінь.

Мета статті – формування професійної компетентності та її роль у процесі підготовки вчителя іноземних мов.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як відомо, пріоритетним завданням закладу вищої освіти є забезпечення підготовки спеціаліста, який може самостійно навчатися й удосконалювати свій професійний рівень. Для досягнення відповідності до запропонованих вимог учителю потрібно постійно працювати над собою: вдосконалювати особисті якості, розвивати вміння педагогічного спілкування, збагачувати методичні знання, підвищувати професійну майстерність. Окрім того, важливо також удосконалювати знання з іноземної мови. Відомо, що навчання іноземної мови є складним процесом, результативність якого залежить від взаємодії

багатьох факторів. Основним завданням такої підготовки є розвиток мовленнєвих умінь і навичок, що забезпечує успішне формування всіх видів мовленнєвої діяльності, тобто аудіювання, читання, письма й говоріння. Засвоєння всіх видів іншомовної мовленнєвої діяльності відбувається більш ефективно за умов інтенсивного вправлення в спілкуванні.

На думку Л. Дмитрук, якісно новим підходом є інтеграція самоосвітньої та пізнавальної діяльності майбутніх спеціалістів, яка вплине на рівень їхньої професійної компетентності. У структурі професійної компетентності як складника професійної діяльності виявляються процесуальний результат креативності, уміння використовувати знання, навички, досвід у певних умовах для досягнення позитивних наслідків, реалізація особистісно-діяльнісної сутності вчителя [4].

За твердженням В. Король, професійна компетентність є інтегральною характеристикою ділових і особистісних якостей фахівця, що віддзеркалює не тільки рівень знань, умінь і досвіду, достатніх для досягнення цілей професійної діяльності, а й соціально-моральну позицію особистості. Її слід уважати суттєвою передумовою ефективності професійної діяльності після завершення підготовки у ВНЗ, визначальним чинником швидкої адаптації до умов праці й подальшого професійного вдосконалення [7].

Цікавою з погляду тлумачення змісту й ролі професійної компетентності є позиція О. Дрогайцева: «компетентність – це володіння відповідною компетенцією разом з особистісним ставленням до неї та до предмету діяльності; тобто компетенція – це вимога до освітньої та професійної підготовки студента або учня, а компетентність – особистісна якість, яка вже сформувалася» [5, с. 9].

Компетентність фахівця об'єктивно набуває все більшої актуальності завдяки ускладненню й постійному розширенню соціального досвіду; галузі освітніх послуг; організації інноваційних типів шкіл, авторських педагогічних систем, проектів, технологій; виникненню різних форм презентації та оброблення інформації, зокрема

нових інформаційних технологій; зростанню рівня запитів соціуму, висунутих перед фахівцем [6].

З-поміж основних якостей сучасного вчителя іноземних мов науковці Л. Григоренко, Ю. Ємельянов, С. Максименко виокремлюють креативність та інноваційність, що сприяють подоланню традиційності в процесі навчання іноземних мов; рефлексивне мислення, яке дозволяє коригувати власний понятійний апарат, попередній досвід, робити його адекватним до сучасної педагогіки [1].

Очевидно, що в діяльності вчителя переважають розумова праця й ґрунтовна фахова освіта (професійні знання й професійні вміння та навички). Важливо також, що для цієї соціально-професійної групи (субкультури) передбачено широку автономію, оскільки їй дозволено суспільством приймати відповідні рішення без тиску «непрофесіоналів». Ці норми безумовно закріплено в професійній культурі вчителя іноземної мови.

Процес професійної адаптації майбутнього вчителя іноземної мови, що забезпечує формування професійної спрямованості й підготовки, досягне успіху за умови його цілеспрямованої мотиваційної діяльності, тому професійну спрямованість особистості визначає сукупність стійких, властивих їй мотивів, які є орієнтирами для діяльності й поведінки незалежно від фактичних ситуацій. Як бачимо, у широкому розумінні мотивом слід уважати сукупність зовнішніх і внутрішніх чинників, пов'язаних із задоволенням певної потреби індивіда, що зумовлюють ступінь вияву і спрямованість його активності [2].

Майстерне володіння методикою викладання дає змогу визначити обсяг знань і систему навичок, які потрібно використовувати вчителю іноземної мови, щоб якісно навчити учнів мови (різні методичні вправи, ігри, наочність, тести тощо). Методичні якості невіддільно пов'язано з предметними, оскільки знання теорії іноземної мови та рідної мови уможливує прогнозування помилок і труднощів учнів. Методичні знання сприяють формуванню вміння вчителя планувати тематику уроків залежно від рівня навчання, змісту матеріалу, підготовленості учнів, їхніх інтересів. Окрім того, для вчителя важливо володіти знаннями з організації позакласної та позашкільної виховної роботи з фаху.

Безсумнівно, з-поміж чинників формування ефективної підготовки майбутніх учителів іноземної мови до розумової діяльності, одне з чільних місць посідає професійна освіта, метою якої є формування високого рівня підготовки фахівця до педагогічної діяльності та професійної

компетентності й майстерності, сприяння його професійному розвитку [2].

За твердженням О. Вовк й А. Костенко, модернізація української освіти вимагає впровадження компетентнісного підходу, метою якого є вироблення здатності суб'єкта практично застосувати здобуті теоретичні знання. Вітчизняні й зарубіжні науковці (А. Хуторський, Г. Селевко, Ю. Татур, М. Головань, О. Гулай, Б. Крузе та ін.) наголошують на потребі змінити навчальні цілі майбутніх фахівців: від пасивного отримання й засвоєння інформації до вироблення потреби неперервно навчатися впродовж життя й застосовувати здобуті знання в практичній діяльності.

У педагогічній науці компетентність уважають здатністю й готовністю особистості використовувати здобуті знання, вміння, навички й досвід у професійній діяльності, спрямованій на досягнення поставлених цілей і розв'язання конкретних завдань. Для успішної організації професійної діяльності майбутній вчитель іноземних мов має сформувати такі види компетентності: а) соціально-професійну – особистісну, інтегративну, сформовану якість, що виявляється в адекватності розв'язання стандартних і нестандартних завдань, усього різноманіття соціальних і професійних ситуацій; б) соціально-психологічну – здатність ефективно взаємодіяти із соціумом у системі міжособистісних стосунків; в) загальнокультурну – сукупність відповідних знань, умінь і навичок, а також елементів культурного досвіду, що дозволяють суб'єкту вільно орієнтуватись у соціальному та культурному оточенні й оперувати його елементами. Кожна із згаданих компетентностей має свою мету, характеристики, функції, ознаки й складається з низки компетенцій.

Нині компетенцію визначають так: 1) коло питань у певній галузі, у яких людина є авторитетною, добре обізнаною, має знання й досвід; 2) знання, вміння й навички, набуті під час предметного навчання; 3) сукупність спеціальних, або предметних, знань, умінь, навичок, способів, ціннісних орієнтацій і мотивів діяльності; 4) сукупність знань, умінь і навичок, які формуються в процесі вивчення конкретної дисципліни, а також здатність до виконання певної діяльності завдяки здобутим знанням, умінням і навичкам [3].

Компетентність фахівця з вищою освітою – це виявлені ним на практиці прагнення і здатності реалізувати свій потенціал (знання, уміння, навички, досвід, особисті якості тощо) для успішної творчої (продуктивної) діяльності в професійній і соціальній галузі; усвідомлення соціальної значущості цієї діяльності й особистої відповідальності за її результати та потреба в постійному

вдосконаленні. З огляду на це, професійна компетентність учителя передбачає: 1) володіння належним обсягом знань, умінь і навичок, що визначають сформованість фахової діяльності вчителя, його педагогічне спілкування, рівень розвитку особистості, що є носієм певних цінностей, ідеалів і педагогічної свідомості, яка відтворює специфіку згаданої діяльності; 2) сукупність знань, умінь, навичок і досвіду глибокого володіння педагогічною технологією, пошук оптимальних засобів впливу на учня з огляду на його потреби, інтереси, права й вільний вибір способів діяльності та поведінки.

Для формування професійної компетентності вчитель має володіти низкою педагогічних технологій: структурно-логічними, інтеграційними, ігровими, діалоговими, тренінговими та комп'ютерними. Останні потрібно реалізувати в дидактичних системах комп'ютерного навчання на основі взаємодії «вчитель–комп'ютер–учень» з упровадженням інформаційних, тренінгових, розвивальних, контролювальних та інших навчальних програм [3].

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Отже, однією з найважливіших умов підвищення якості спеціалістів у закладах вищої освіти є максимальна зорієнтованість усіх навчальних дисциплін, пропорованих для вивчення студентами, на майбутню професійну діяльність. Стрімкий розвиток ринкових відносин вимагає налагодження стійких контактів вітчизняних ділових осіб з іноземними партнерами, тому є потреба в підготовці фахівців з міжмовної і міжкультурної комунікації, які володіють професійно-орієнтованими мовними знаннями й уміннями, а також можуть ефективно працювати з діловими партнерами під час укладання контрактів, організації виставок, ярмарків, налагодженні культурних зв'язків.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Проблема особистісних цінностей: стан і орієнтири дослідження / І. Д. Бех // Українська психологія: сучасний потенціал: Матеріали четвертих костюківських читань (25 березня 1996 року): в трьох томах. – К.: Інститут психології АПН України, 1996. – Т. 1. – 1996. – С. 57–67.
2. Божко Н. В. Організація розумової діяльності учнів у процесі вивчення іноземної мови: навчальний посібник / Н. В. Божко. – К.: ФОП Александрова М. В., 2011. – 110 с.
3. Вовк О. І., Костенко А. А. Методика навчання англійської мови спілкування учнів початкової школи. Курс лекцій / О. І. Вовк, А. А. Костенко. – Ч.: Видавець: Нечитайло О. Ф., 2014. – 127 с.
4. Дмитрук Л. А. Виявлення рівня професійної компетентності майбутніх учителів

англійської мови / Л. А. Дмитрук // Наукові записки ЦДПУ ім. В. Винниченка. Серія: Педагогічні науки. – Випуск 174. – Кропивницький, 2019. – С. 36–40.

5. Дрогайцев О. І. Формування інформаційної компетентності студентів вищих навчальних закладів у процесі навчання гуманітарних дисциплін: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук / О. І. Дрогайцев: спец.13.00.09 – «Теорія навчання» / Криворізький державний педагогічний університет. – Кривий Ріг, 2009. – 22 с.

6. Єременко Т. Є., Геркерова О. М., Негривода О. О. Складові професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови / Т. Є. Єременко, О. М. Геркерова, О. О. Негривода // Наукові записки ЦДПУ ім. В. Винниченка. Серія: Педагогічні науки. – Випуск 178. – Кропивницький, 2019. – С. 82–88.

7. Король В. П. Формування у майбутніх учителів технологій професійної компетентності з основ аграрного виробництва: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук / В. П. Король: спец. 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти» / Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Міністерство освіти і науки України. – Вінниця, 2016. – 23 с.

REFERENCES

1. Bex, I. D. (1996). *Problema osobystisnyx cinnostej: stan i oriyyentyry doslidzhennya*. [The problem of personal values: the state and orientations of research]. Kyiv.
2. Bozhko, N. V. (2011). *Organizaciya rozumovoyi diyalnosti uchniv u procesi vyvchennya inozemnoyi movy*. [Organization of students mental activity in the process of learning a foreign language]. Kyiv.
3. Vovk, O. I., Kostenko, A. A. (2014). *Metodyka navchannya angломовного spilkuvannya uchniv pochatkovoyi shkoly*. [Methods of teaching English communication to elementary school students].
4. Dmytruk, L. A. (2019). *Vyyavlennya rivnya profesijnoyi kompetentnosti majbutnix uchyteliv anglijskoyi movy*. [Detection of the level of professional competence of future teachers of English]. Kropyvnyczkyj.
5. Drogajcev, O. I. (2009). *Formuvannya informacijnoyi kompetentnosti studentiv vyshhyx navchalnyx zakladiv u procesi navchannya humanitarnyx dyscyplin*. [Formation of information competence of students of higher educational institutions in the process of teaching humanities]. Kryvyj Rig.
6. Yeremenko, T. Ye., Gerkerova, O. M., Negrivoda, O. O. (2019). *Skladovi profesijnoyi kompetentnosti majbutnogo vchytelya inozemnoyi movy*. [Components of the professional competence of the future foreign language teacher]. Kropyvnyczkyj.
7. Korol, V. P. (2016). *Formuvannya u majbutnix uchyteliv texnologij profesijnoyi kompetentnosti z osnov agrarnogo vyrobnycztva*. [The formation of future teachers of technology of professional competence in the basics of agrarian production]. Vinnytsya.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КАПТАН Тетяна Анатоліївна – кандидат

філологічних наук, доцент кафедри лінгводидактики та іноземних мов Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: методика викладання іноземних мов у школі.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KAPITAN Tetiana Anatoliivna – Candidate of

Philological Sciences, Associate Professor, Department of Linguodidactics and Foreign Languages, Volodymyr Vynnychenko Centralukrainian State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: methods of teaching foreign languages at school.

Стаття надійшла до редакції 14.10.2019 р.

УДК: 373.5

DOI: 10.36550/2415-7988.2019.182.17

КИЯНОВСЬКИЙ Олександр Мойсейович – кандидат хімічних наук, доцент, завідувач кафедри фізики та загальноінженерних дисциплін ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7291-1303>
e-mail: ak39@ukr.net

ЛАБОРАТОРНИЙ ПРАКТИКУМ В КУРСІ ЗАГАЛЬНОЇ ФІЗИКИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ПРИРОДНИЧО-НАУКОВИХ І ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Поняття фізики і її закони лежать в основі всього природознавства, тому фізика є суттєвою частиною професійної освіти в більшості областей людської діяльності.

Фундаментальна підготовка з фізики є одним з найважливіших напрямків вищої природничо-наукової освіти, особливо, технічної.

Фізика є не тільки базовою складовою інженерної освіти, а й світоглядною дисципліною, яка формує наукове мислення майбутнього фахівця.

Як і всі природні науки, фізика – наука експериментальна.

Але у фізиці, як у фундаментальній науці, теорія не тільки пояснює і узагальнює, систематизує результати експериментів, але і є методом дослідження, що висуває і розглядає припущення, які можна підтвердити лише експериментом.

Експериментальні роботи фізичного практикуму є і ілюстрацією, і прямим доказом прояву і застосування законів, явищ і процесів, що вивчаються в теоретичному лекційному курсі загальної фізики.

Фізичний лабораторний практикум є невід'ємною частиною курсу фізики і грає головну роль в ознайомленні студентів з експериментами, що лежать в основі фізичних законів, дає вміння і навички проведення фізичного експерименту, показує зв'язок між наукою і практикою.

Стрімке зростання наукової інформації, яка подвоюється кожні 10 років, вимагає, щоб система навчання, відповідно до Національної доктрини розвитку освіти України у XXI

столітті, державного стандарту базової та повної освіти [1], забезпечила випускникам ВНЗ отримання знань, творчих здібностей, формування компетенцій, що дозволяє бути затребуваними в умовах безупинно мінливих технологій і виробництв.

Визначальна роль фізичного експерименту як джерела знань і критерію істинності теоретичних досліджень визначає місце і значимість лабораторного практикуму в курсі загальної фізики.

Особливості проведення сучасного експерименту повинні отримати відповідне відображення в проведенні лабораторного практикуму з фізики у вищому навчальному закладі.

Однак, незважаючи на зусилля викладачів і вчених, розрив між навчальним і науковим експериментом не скорочується.

Для реформування, вдосконалення фізичної освіти як в вузах (особливо, в педагогічних), так і в загальноосвітніх навчальних закладах є ще одна істотна причина – останнім часом різко зменшився інтерес учнів і студентів до вивчення фізики, знизився престиж фізичної освіти.

Про це свідчать зменшення числа спеціальностей, в яких передбачено вивчення фізики, а також числа учасників ЗНО, що вибирають фізику як конкурсний предмет і рекордно низька частка тих, що успішно пройшли ЗНО.

Крім того, під час вступу на технічні спеціальності абітурієнт вибирає один конкурсний предмет з двох можливих (українська мова і література, математика обов'язкові) і, на жаль, перевага частіше за все